

ПУТУ

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

РІДНА МОВА НА ЧУЖИНІ —	
П. Ковалів	стор. 3
НАРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ	4
В РОЛІ ПЕРЕКЛАДАЧА —	
В. Скільський	6
ШТОРМИ НАД СЕРЕДЗЕМНИМ	
МОРЕМ	7
»ГРАНІЦА НА ЗАМКЕ« —	
В. Коваль	7
ЙОГО ІМ'ЯМ —	
М. Янішевський, К. Яворський	8
ФРАГМЕНТ — Л. Полтава	11
ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ ДО	
»БАВАРСЬКОГО МОРЯ«	12
Б. І. АНТОНІЧ, М. ШАШКЕВИЧ	14
СПОРТ	15

НА ОБКЛАДИНЦІ — колишній угорський прем'єр-міністер Ференц Нагі з своєю дружиною та п'ятирічним сином.

*

»Пу-Гу« виходить щотижня.

Ціна окремого числа 3 н.м.

Передплата — 12 н.м. місячно, на 3 м-ці — 36 н.м. Гроші висилати поштовими переказами на адресу видавництва.

Видавець і головний редактор —
ВОЛ. ЧАРНЕЦЬКИЙ.

*

Адреса редакції та видавництва:

Augsburg, Bismarckstraße 13 II
Verlag »Pu-Hu«.

*

Published under D. P. Publications
License US-E-4,

OMGB. Information Control Division.
Druck: H. Mühlberger, Augsburg. — 6. 47.

ЕЛЛЕОНОРА РУЗВЕЛТ (вгорі) одержала 10 червня від університету звання почесного доктора. На фото містрес Рузвелт у церкві після одержання докторського звання. — Ліворуч єпископ Нью-Йорку Чарлз Джілберт і ректор університету Валтер Дюрфе.

ПОСОЛ США В ЛОНДОНІ прибув 11 червня 1947 р. з дружиною й донькою до берлінського аеродрому Темпельгоф, щоб обговорити з військовим губернатором США для Німеччини генералом Люціусом Клеєм економічні проблеми в об'єднаних зонах. На фото генерал Клей (ліворуч) щиро вітає посла.

П'ЄРРІНО ГАМБА дев'ятилітній син італійського скрипаля, диригував уже багатьма оркестрами. Дехто називає його Моцартом 20 століття. Незабаром він хоче подорожувати до США. Тепер він диригує в Парижі з великим успіхом на симфонічних концертах. Проте у вільні від професійних годин моменти він лишається зовсім не зіпсованим славою хлопцем.

Рідна мова на чужині

Коли окремі особи з тих чи тих причин залишають батьківщину і потрапляють у чужу державу з чужим для їх свідомості мовним оточенням, то вони дуже швидко асимілюються з тим оточенням, проймаючись мовною свідомістю того народу, де знайшли собі притулок. Основним знаряддям творення й передавання думки іншим стає чужа мова, а рідна поволі відходить на друге місце і навіть часто забувається в деталях.

Але коли на чужині оселяються цілі громади, цілі колонії, то ситуація для них складається дещо інша, дещо вигідніша. Ці громади зберігають свої національні традиції, свої звичаї, свою рідну національну мову, хоч може вона зазнає від чужого оточення чималого впливу. В побуті їх панує рідна мова, оця найбільша ознака їх національності. Рідна мова, рідна пісня завжди нагадує їм про дорогу батьківщину, про славі традиції їх рідного краю, рідного народу, від якого вони силою обставин відірвались і тепер усіма силами намагаються тут, на чужині, зберегти його національний дух.

Гірка доля спіткала наш нарід, що розпорошив свої найкращі сили по всьому світі. Великими громадами живуть наші люди зокрема в Америці, в Канаді та в інших країнах світу. Живуть десятки років. Чужа земля стає їм за рідну, за другу батьківщину. Але тільки земля, а національний дух залишається все ж таки рідний, український. Цей дух міцно тримається і в побуті, і в мові зокрема. Навіть молодше покоління, що силою обставин примушене собі за основну зброю творення й розвитку думки обрати чужу мову, навіть оці паростки нашої національної будучини не втрачають і ніколи не втраять свого національного обличчя, бо в їх серцях з природи вже горить національний український дух, сприйнятий ще з молоком матері, і ніяка сила в світі не зможе його згасити.

Один із наших визначних українських діячів, що кілька років тому подорожував з Європи до Америки й Канади, розповідав нам, що його найбільше вражав такий факт: українська молодь, що в своєму побуті здебільшого вживає тільки англійської мови, в той же час проявляє високе розуміння національних ідеалів, є носієм української національної свідомості. «Диву даєшся, — каже він, — що ці молоді паростки нашого національного організму, розмовляючи зі мною про великі національні справи, виявляючи не абияку обізнаність у національним питанні, в той же час в розмові між собою переходять на англійську мову». Про що це свідчить? Це свідчить про те, що вони кість-від-кості, кров-від-крови українці, що мовна свідомість у них все ж таки українська, хоч володіють вони досконало й англійською мовою. Ми певні того, що в родині їх панує українська мова, українські звичаї і все те, що з діда-прадіда залишається їм у спадщину і найдорожче за все на світі.

І найбільшим скарбом на чужині, що оживляє національний дух людини, є рідна мова, рідне слово, рідна пісня. Те слово, та пісня, якою зачаровував серця навіть чужинців наш славі національний мистець О. Кошиць. Те слово, та пісня, яку ви, молоді сини України, співаєте на дозвіллі. Те слово, яке ви читаєте в книжках краєвих наших українських класиків — Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Панаса Мирного,

Михайла Коцюбинського, Івана Франка, Лесі Українки та інш.

Чи є від того якась шкода, що наші українці на чужині прекрасно опанували чужомовну культуру, досконало володіють англійською або іншими світовими мовами? Чи втрачає на цьому наша національна культура? Ні, аж ніяк ні! Це тільки зайвий раз свідчить про високу освіченість українців на чужині. Оберігаючи рідну національну культуру й мову, вони сприймають і світову культуру, тими світовими мовами, якими ця культура розвивається. Любити своє й поважати чуже — це те гасло, що його дотримуються й мають дотримуватись українці на чужині, уже тепер завоювавши собі високу повагу від інших народів світу.

Тепер ми переживаємо нову епоху в історії народів світу, отже й нову епоху в історії нашого народу. Доля викинула за межі батьківщини нові сотні тисяч людей, що розпорошилися по всій Європі і поза нею. Своєю працьовитістю, високою духовною обдарованістю й мистецьким хистом українці давно вже склали іспит перед іншими народами, завоювавши собі якнайкращу симпатію. Про Україну і українців заговорили тепер усі культурні народи, як про високообдаровану націю.

На нашу долю випала тепер ще одна велика історична місія — поставити нашу національну мову в ряди мов інших культурних націй світу. Коли наша пісня лунає тепер по всьому світі як найкраща з усіх пісень; коли наші бандуристи своєю високомистецькою грою, якої ще не знала історія бандури, заповнили серця народів Європи; коли мистецькі виставки, продукти праці наших скитальців по таборах Німеччини, наочно довели духову вищість нашого Народу й буквально зачаровують відвідувачів-чужинців високою культурною експонатів, — то чи не повинні ми поставити на чільне місце й нашу мову, як мову висококультурної Нації? Так, повинні! Ми маємо нагоду вивести в світ нашу мову й показати її світові в усій її красі. Нам треба домогтися, щоб наших класиків чужинці читали в оригіналі. Шевченків геній весь тільки в оригіналі. Ніхто не спромігся досі й не спроможеться віддати чужою мовою дух його творів, дух його народньо-поетичної мови, такої оригінальної, такої своєрідної.

А для цього насамперед треба самим нам поставитись якнайуважливіше до рідної мови. Ми часто виявляємо себе великими патріотами своєї Нації, але часто також і недоцінюємо найбільшого її чинника — мову. Мова — творча сила нації, основа всієї нашої розумової діяльності. І коли ми хочемо на чужині, за межами своєї батьківщини, зберегти основи нашої національної культури, звичаїв і всього того, що найдорожче нашому серцю, нашій душі, то ми повинні завжди пам'ятати про те, що основним чинником збереження національного духа є мова, рідна мова, мова того народу, від якого ми відірвані і з ким ця мова нас зв'язує.

Ніякої шкоди не буде від того, коли ми шануватимемо й докладно вивчатимемо чужу мову (це цілком природна річ на чужині!), але свою рідну мову ми повинні не тільки шанувати, а й любити, оберігати її, як зіницю ока; оберігати душу свого Народу і цим самим підносити на чужині престиж своєї Нації. Доказом цього є наша преса, видавані книжки, журнали українською

Кембріджський університет в Англії обрав 12 червня 1947 року міністра Бевіна на почесного ректора. Офіційний промовець університету назвав Бевіна «справжнім мужем народу, що діє на благо народу». На фото: міністер Бевін в одніні свого нового звання. (Фото А. П.)

мовою. Треба тільки дбати, щоб мова була чиста й правильна; не засмічувати її чужими елементами там, де в цьому не відчувається потреби.

Наша малодь! Цвіт нашої будучини! На неї покладаємо ми велику надію в плеканні рідної мови в бурхливому океані інших мов світу. Наведений вище факт зустрічі молоді з українським діячем — дуже приємне явище, але все ж таки треба плекати рідну мову і в товаристві, плекати її там, де офіційна державна мова не стає на перешкоді. Треба завжди пам'ятати, що коли ти себе вважаєш за українця, коли ти свідомий твого великого обов'язку перед твоїм Народом, то ця свідомість є насамперед свідомістю мовного порядку, як і взагалі національна свідомість є свідомістю мовного порядку. Ти думаєш по-українському, бо ти свідомий того, що належиш до української збірноти, до української Нації. А велике думання, всякий творчий процес нашого мислення — процес мовного порядку.

Отже, рідна мова на чужині — то запоручка збереження рідної національної культури поза межами батьківщини. Мова — найкращий скарб нашого національного духа. Цей скарб треба плекати, охороняти. Це наш священний обов'язок перед Нацією, наша честь і наша слава!

ПРОФ. П. КОВАЛІВ

НАРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

В блакитне дзеркало священного озера дивляться замріяні мури «золотого Храму». Від пекучої полудневої спеки ховаються в прохолоді води бородаті люди, що своїми закрученими на маківці чубами нагадують наших запорожців. Амритсар — «Безсмертне Місто». Так виглядала столиця войовничого індійського племені сикхів лише кілька місяців тому. Сьогодні прозорі колись води озера засмічені попелом пожеж. «Безсмертне місто» стало центром завзятих боїв і переживає агонію. Агонію народження нової держави...

Заяву англійського прем'єр-міністра Етлі у лютому ц. р. про вивід британських військ з Індії викликала хуртовину пристрастей у метрополії, як і в самій колонії. Міцна консервативна опозиція в Англії на чолі з Черчиллом обвинувачувала лейбористський уряд в розхитуванні основ імперії. «Як може Великобританія відмовитись від цієї «перлини британської корони?»

Але опозиція в останній час помітно послабла і з принципової перетворилась в опозицію в організаційних питаннях. Ще безпосередньо після проголошення рішення уряду деякі з видатних представників консервативної партії, як колишній міністр чужоземних справ Віконт Галіфакс, висловили своє порозуміння з політикою Етлі. В нашу епоху Атлантичної Хартії з її виразно накресленим правом самовизначення націй питання незалежності колоній — це лише питання часу. Важливіше не коли, а як воно буде здійснене.

Полюбовно розв'язуючи цю проблему, Англія залишає шанси зберегти свої економічні стосунки з Індією, від яких чималою мірою залежить процвітання імперії. Доба колоніального збагачення для Англії минула; сьогодні метрополія є боржник Індії і винна їй більш мільярда фунтів стерлінгів.

Країна ще повністю невикористовуваних величезних природних ресурсів і стародавньої цивілізації, Індія на протязі тисячоліть була джерелом культурного впливу на весь відомий тоді світ. Для Сходу вона дала одну з великих релігій — Буддизм, хоч сама і відмовилась від неї. Її вплив на Захід можна помітити навіть в історії української літератури. Згадаємо, наприклад епізод про Солоху, що ховає свого коханця, який пройшов довгий шлях від Індії через перські й арабські казки, фавль французького сефелньовіччя й новелі італійського відродження.

Сьогодні Індія стала свідомою своєї історичної ролі і хоче використати право стати незалежною державою.

Державою чи державами?

Індія не нація. Серед 400 мільйонів її населення є представники численних рас від «двічі народжених» арійців Бенгалії до муриноподібних дравідів малабарського узбережжя, від кочовиків Белучістану до загадкового карликового племені в горах Нільгері.

За всю свою тисячолітню історію Індія ніколи не була суцільним політичним організмом. Навіть світові держави індійських

царів Ашоки, Чандрагупти й пізніш Великих Моголів доходили лише до Декану в середній Індії, залишаючи південь розподіленим між безліччю дрібних князівств. Між цими державними епохами роздрібненість Індії була ще більшою. Лише британське управління створило тінь єдності

У кожного народу національну свідомість заступає спочатку свідомість релігійна. Не зважаючи на всю різноколіровість індійського населення, воно розподіляється за релігійним визнанням на дві основні групи. З одного боку монолітний іслам об'єднує 90 мільйонів населення північних обширів; з другого — конгломерат безлічі релігій і сект; діапазон його коливається від прихильників староіранського культу сонця Заратустри, що перемандрували після завоювання Персії арабами до Індії і відомі тепер як найспритніші бомбейські купці, до обожнювачів тварин і елементів природи. Усіх їх об'єднує свідомість приналежності до системи індуїзму.

Індуїстів і деяку частину мусулманів репрезентує Всеіндійський Конгрес, що його створив маленький напіводягнений толстолиць Ганді. Інтереси більшості мусулманського населення боронить «Мусулманська Ліга» на чолі з вихованим в Англії юристом Джинагом.

За обмеженою автономією, введеною в 1937 році, Індія отримала II провінційних урядів; з них 7 очолюють індуїсти. Ця автономна система викрила й загострила внутрішньо-політичні протиріччя, і мусулманський провід вимагає тепер повної незалежності провінцій з мусулманською більшістю, що мають утворити нову державу Пакістан — «Країну чистих». Але мусулмани населяють компактно масою два райони, відділені один від одного тисячами кілометрів: Белучістан, Пенджаб і Сінд — на північному заході і Бенгалію та Ассам на північному Сході. Таке положення майбутнього Пакістану викликає додаткову вимогу Мусулманської Ліги — коридору через індуїстські області, що зв'язав би обидві частини, і створює нову важку до розв'язання проблему. До того ж ці райони — долини великих індійських річок Інду і Гангу, — найродючіші в Індії і нерозривно пов'язані економічно з рештою країни. Ще більше заплутали становище заяви числен-

них дрібних князів, що їх влада поширюється на чверть Індії; вони також бажають повної самостійності.

Питання про Індію ще неясне й викликає великі занепокоєння. Як же могло бути інакше в колоніальній країні? Високого рівня сучасної міжнародної культури досягла лише невелика верства заможніших кл. Ця верства дала багато блискучих політичних діячів: вихованого в Кембріджі письменника й мислителя Джавагарлала Негру — лідера конгресійної партії, європеїзованого творця й полум'яного керівника Мусулманської Ліги Мохаммеда Алі Джиннага й інших. Але чи мають вони дані керувати державою, це покаже лише майбутнє. Викликати маси до дій завжди легше, ніж керувати ними.

Призначений останній британський віцекороль для Індії лорд Мавнтбаттен зустрів перед собою важке завдання. Відбувши в країні, роздертій сутичками ворожих груп, що майже доходили до громадянської війни, наради з представниками головних партій, лорд Мавнтбаттен повернувся до Лондону зі звітом, що послужив базою для нового британського плану індійського самоврядування.

Прем'єр-міністр Етлі проголосив цей план 3. червня в Палаті Громад, передбачаючи розподіл країни на дві або більше держав, що має роз'язати народне голосування по окремих провінціях. Влада буде передана новим індійським урядам до остаточного відходу англійців у червні наступного року, після чого кожна індійська держава має вирішити, чи обере повну незалежність, чи залишиться в системі британської імперії. Як зазначив Етлі, цей план був «прихильно схвалений» трьома головними партіями Індії — Конгресом Мусулманської Ліги і Сикхами.

Новий план здається трохи несподіваним. Раніш англійський уряд щиро підтримував Конгрес у його прагненні зберегти Індію єдиною. Одним з аргументів проти Пакістану була його неспроможність утримувати міцну власну армію. Північно-західні райони були на протязі тисячоліть шляхом, яким навали завойовників вдирались до Індії. Неозброєний Пакістан залишав би відкритими найнебезпечніші кордони.

Але всебічне вивчення ситуації довело, що передання влади єдиному урядові зробило

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ ДИСКУТУЄ З ІНДІЄЮ.

На фото історична конференція англійського віцекороля Індії з індійськими партійними лідерами 2 черня 1947, де обмірковували британський план індійського самоврядування. (Зліва направо) — Пандіт Негру — віцепрезидент індійського уряду, лорд Ісмей, Лорд Мавнтбаттен — віцекороль Індії, і М. А. Джиннаг, голова Мусулманської Ліги.

(Фото А. Р.)

В ЦЕНТРИ: ГАНДІ — Репрезентант Всеіндійського Конгресу

б громадянську війну неминучо й кинуло б країну в хаос. Крім того, на рішення британського уряду вплинула, як припускають американські коментатори, схильність мусулманських провінцій зберегти статут домініону і після червня 1948 року. Цим пояснюють вони й несподівану підтримку урядового плану консервативною опозицією, яка сподівається, що Англія ще залишиться однією ногою в Індії.

Промова Черчілла була повна компліментів на адресу Етлі і лорда Мавнтбаттена. На обличчях присутніх можна було прочитати питання: «Чи це сон, чи галюцинація?» Ставлення Черчілла особливо роздратовало комуністичного депутата англійського парламенту п. Галлахера, що наполягав на повному залишенні Індії.

Позиція Галлахера визначає місце, яке займає доля Індії в далекосхідних плянах світового комунізму. Згадаємо в зв'язку з цим конгрес азіатських націй, що відбувся в кінці березня в Новому Делі. Розглядали переважно культурні питання. На Конгресі були присутні й представники численних советських республік Азії. Делегати конгресу виявили велике задоволення, коли представник советського Азербайджану урочисто передав голові З'їзду Джавагарлалу Негру розкішний халат і надів на його голову щось подібне до корони. Ми не хочемо

шукати в цій процедурі символічного значіння, але збільшення інтересу Совств до відродження Індії симптоматичне. Індійські комуністи з Джоші на чолі не мають великого впливу. Але в змінених обставинах може змінитись і розподіл сил. Якщо відхід Британії створить в Індії вакуум, у цей вакуум може ринути нестримною лавиною чужа ідеологія й економіка. Заява лорда Мавнтбаттона про те, що англійці залишаться в Індії доти, доки це буде корисним для країни, свідчить, що Британія враховує таку можливість.

П. Т.

НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ

Американська довоєнна політика на Далекому Сході додержувалась принципу збереження незалежності Китаю: це було можливим, не зважаючи на велику слабкість Китаю, бо обидва потужні сусіди — Росія і Японія, дбали про потрібну рівновагу. Сьогодні Японії, як великої держави, не існує, і Сполучені Штати вважають, що Китай лише тоді зможе зберегти свою незалежність, коли сам буде міцним і єдиним. Але американські намагання зробити з Китаю велику державу заламилися. Не зважаючи на американську допомогу й деякі успіхи, наприклад, захоплення Снану,

велика оборона китайського уряду проти комуністів явно не вдалася.

З цього погляду слід оцінювати американську політику в Японії й Кореї. Рівновага сил, що існувала на Далекому Сході до війни, тепер остаточно порушена. Сполучені Штати змогли б зберегти рівновагу лише в тому випадку, коли б перейняли колишню роль японської імперії. Було б хибно припускати, що американці мають намір осісти в Японії й Кореї на довгий час, але очевидно, що вони не залишать ці країни, поки не створять там зони безпеки для Сполучених Штатів.

Політичне майбутнє Японії буде вирішальним фактором американської політики на Далекому Сході. Згадаємо, що недавні вибори в Японії дали незначну більшість соціялістам, що не дає ніякої гарантії проти повороту реакційного уряду.

Американці підтримують у Китаї тоталітарний режим; бо він антикомуністичний і антиросійський. Британський уряд не має на Далекому Сході такого великого впливу, як його великі союзники. Але він міг би запобігти загостренню російсько-американських стосунків, що значною мірою відповідальні за політичне напруження в європейських країнах.

За «Манчестер Тардіан»

В ролі перекладача

(Спомин з нім.-сов. війни)

Змучений докраю, увесь запорошений і мокрий від поту, став я перед будинком, де пишався жовто-блакитний напис: «Українська Поліція в Жмеринці». Глибоко віддихнувши, я швидко ввійшов до будинка й постукав у двері коменданта поліції. На зустріч устав з-за столу друг Петро, молодий революціонер із Жмеринки. Він широко розмахнув руками та, радісно привітавшись, загудів своїм низьким голосом.

— Сам Бог посилає нам вас у теперішню хвилину. — Увесь червоний від зворушення приступив він зразу до роз'яснень: «Ми сидимо й радимося, що робити, щоб заспокоїти розлючених німців».

Кілька присутніх працівників міської управи та поліції — всі зденервовані.

Петро нервовно повів долонею по розпаленому чолі й коротко описав їхній клопіт: німецька таємна польова поліція вже тричі кликала поліцистів на переслухання, домагаючись від них звітів, хто порозліплював по всім жмеринським районі, по всіх селах в один час і в одну годину афіші й заклики до населення: «Україна для українців», «Земля селянам» — «Геть колгоспи» — «Нехай живе самостійна соборна Україна» і т. д.

— Ви мусите допомогти.

Здивований, я підняв високо брови. Допомогти, але як і чим?

Петро показав свої здорові, білі зуби, поклепав мене по плечі й сказав:

«Таємна польова поліція домагається від нас перекладача, що поїхав би з ними по селах дослідити справу. Ніхто з нас не знає добре німецької мови, а тут треба маневрувати, вміти не тільки перекласти, але й вплинути на німців та добре пильнувати, щоб хтось на селі не сказав забагато. Ми саме думали, що буде найкраще, як ви поїдете з німцями.»

Мовчанка запаувала в кімнаті. Присутні з увагою дивились на мене, ждучи відповіді. Я висловив сумнів, чи доцільно саме мені, що приїхав недавно з Німеччини, мішатися в цю аферу. Та присутні впевняли, що це єдина зарада в ситуації.

— Ну, добре, — кажу врешті, — але як мене розстріляють, матимете це на своїм сумлінні.

Петро стиснув мені руку, моргнув удруге й, усміхнувшись, повів до дверей. У коридорі притиснув свої уста до мого вуха й

прошепотів: «Ці дурні нічого не заважають, ти єдиний даси собі з ними раду».

Обмившись, поголовшись, я зголосився за пів години до таємної польової поліції, що примістилася в колишньому будинку НКВД. В цей час не було ще німецької адміністрації, різних комендантів, комісарів, ляйтерів. Армія сама боролася з труднощами й несподіванками, лютуючи з приводу проголошення у Львові Української Держави.

— А, перекладач, — заревів ляйтенант, грубий, товстий віденець, блискаючи очима з-за своїх великих рогових окулярів. Добре, що прибули, час рушати в дорогу.

Німці вже були готові до від'їзду. Мене посадили в передне авто французького «Рейно», і за хвилину ми гнали шляхом на південь: шофери проклинали українські дороги.

Сиджу мовчки, приглядаюся до околиці, що її вже кілька раз оглядав з фіри та пішки; роздумую, як повести справу, щоб і «вовк був ситий і коза ціла». Мою задуму перериває ляйтенант-віденець несподіваним запитом: «А ви де навчилися так добре німецької мови?»

В мені все аж задубіло. На це питання не був приготований.

— А хіба я добре говорю по-німецьки, — відповідаю питанням на питання, щоб використати час і щось придумати.

— Досить добре, — каже віденець своїм, мені так добре відомим, діалектом.

— Я студював в інституті чужих мов у Вінниці. — Він киває здивовано головою й мовчить, а мозок мій несподівано прошиває думка: «Невже ж гаспид пам'ятає мене з Відня?». В'їжджаємо в село Н-і зупиняємось перед приміщенням сільської управи.

Німці вискакують з обох авт і, тримаючи наготові автомати, влітають, як гураган, усередину.

Староста, щирий український патріот, вусатий, як старі запорожці, приємно усміхається та рухом руки жене всіх, що були в нього, з приміщення. Дивиться скося на мене, може, думаючи, що розмова останньої ночі, що її він мав зі мною, була зрадлива і мала на меті його «засипати».

Не даючи по собі знати, що я знайомий із старостою, кричу до нього на німецький лад: «Ви хто такий, староста?»

— А я, папочку, — каже і вміть заспокоюється, зауваживши мій знак.

Ляйтенантові подобався мій перший виступ. Він приязно дивиться на мене й, вигідно розсівшись, витягає купу якихсь паперів.

Староста просить усіх сідати і сам сідає. Не звертаючи уваги на суворий, грізний погляд ляйтенанта, дивиться на нього своїми ласкавими сірими очима.

— Запитайте його, хто розвісив у їхньому селі плякати та заклики українською мовою, — звертається до мене ляйтенант, тримаючи в руках загостреного олівця.

— Хто? — чує дядько потилицю, — та як хто? — Ми, — каже спокійно по хвилині надуми.

Кров застигла в моїх жилах, в очах потемніло. От, думаю, божевільний скаже всю правду, і я пропав. Питаю його ще раз, нібито не зрозумівши його як слід. Ляйтенант нетерпеливиться, хоче мати відповідь, я прию, але мушу переказати йому.

Німець червоніє, як індик, скаче на рівні ноги, кричить, скільки в нього сил, валить кулаками об стіл:

«Яким правом ви сміли розвісити ці афішки? Ви знаєте, що вони звернені проти

Німеччини, нашого фюрера й закликають до бунту?»

Староста, не ворухнувшись на кріслі, покурює махорку, дивиться з-під лоба на розлюченого німця, приглядається спокійно до його військових відзнак і спокійним голо-сом відповідає:

— Ой, паноньку, щось воно не так.

Ляйтенант скаче по кімнаті, як півень, кричить, що заарештує старосту і всіх із сільської управи, що їх жде розстріл, що вони саботажники, зрадники, комуністи.

Тремчу увесь і проклинаю старосту, що наварив такої каші. Ще тільки бракує, щоб показав на мене пальцем та сказав, що саме від мене одержав матеріал для розповсюдження.

Спокій старости, його філософська усмішка та махорковий дим розлютили не тільки німців, але й мене. Розгублений в думках, гарячково шукаю якогось роз'яснення, коли несподівано ляйтенант верескливим голосом знову ставить питання:

«Хто дав вам ці відозви, хто наказав розліпити?»

Дядько, немов ждав цього питання. Почухавши потилицю, показує пальцем на ляйтенанта.

Німці роззявили роти, я мало що не вибухну голосним сміхом, а дядько каже:

«Отак був одягнений, як ви паночку! А якже! Точнісінько так, лише говорив трохи «по-нашому» і не мав так багацько срібних відзнак».

Слова старости переказую швидко ляйтенантові. Ляйтенант відкриває широко очі й перепитує ще раз. Тоді бере олівця і, вже заспокоївшись, щось записує до свого нотатника, шепочучи: «Швайнерай».

Дальше переслухання відбулося спокійно. Староста, описуючи того, що передав йому відозви, дивився увесь час на мене: високий (я — середнього росту), гладко поголений (у мене вуса), ясне волосся (я чорний, як крук), блакитні очі (в мене сірі) і т. д. Я з радістю і з повним задоволенням переказую його слова, здержуючись останками сили волі від голосного сміху. А староста спокійно описує, дає «інформації», роз'яснює: «До села приїхало авто, подібне до наших. Один із німців, що вмів трохи «по-нашому», наказав негайно розліпити листівки, в яких населення повідомлено про волю фюрера: щоб була самостійна Україна, щоб не було колгоспів, щоб роздати землю селянам».

Ляйтенант писав, писав, аж піт лився йому з чола. Проціджуючи час до часу «швайнерай», записував кожне слово.

Не покидаючи курити махорки, від якої темно стало в кімнаті, староста давав бистрі, але кричущо перекручені інформації, усе поважним, гідним тоном, якому ніяк не можна було не вірити.

Записавши все, ляйтенант стиснув дружньо руку старости і вдоволений, що має нитку в руках, яка може довести до клубка, вийшов з приміщення. За ним ми всі, також і староста. На стіні пишались розвішені афіші: «УКРАЇНА ДЛЯ УКРАЇНЦІВ».

На запит ляйтенанта, перекладаю слова афіші. Цей крутить головою, бурмотить, що Україна може бути тільки складовою частиною великої Німеччини, що тут нема кому нею керувати, що на селі можна так легко обдурити старосту, що в українців нема державницької виробленості.

Афішки не каже знимати. Може, думає, що не послухають... Сідає в авто. Махає рукою старості. Загуділи мотори, авто рушили з місця і за нами знялася курява. В ній і в димі махоркової цигарки залишився над шляхом староста українського села, нащадок колишніх запорожців.

В. Скільський.

З нагоди перших роковин молоді італійської республіки в Римі відбулося свято. На фото: Вікторіо Емануель Орлянді, останній із чотирьох великих Версальської угоди, що ще живий, вітається з президентом Італії де Ніколя (праворуч).

»Граніца на замке«

За кілька кілометрів від кордону східної Пруссії в околицях міста Ш. в західній Білорусі совети швидкими темпами будували летовище.

На будівництві підземних ангарів працювало до десятих тисяч в'язнів, звезених сюди з різних кінців Советського Союзу. День і ніч копали вони глибокі виїми під ангари. Ескадри легких літаків розмістились на тимчасовому летовищі поруч будівництва. Щодня відбувалося навчання летунсько-технічного персоналу.

Щодня прибували з СРСР нові летунсько-технічні кадри.

Командири приїздили з сім'ями. Жінки тишилися, що по містах і селах Польщі можна придбати, що «душа забажає».

Якось дружина літуна Віктора прийшла додому й сказала:

— Вітя, я була в місті, там серед населення відчувається якась паніка, скрізь черги, все розкупувають; що то має значити? Я поїду звідси...

Віктор відповів:

— Нічого не бійся, наші кордони на надійному замку, а решта, що робиться — не страшно.

Так вони говорили в суботу. А в неділю 22. червня 1941 року о четвертій годині ранку Віктор схопився з ліжка від сильних вибухів. Зовсім близько вибухло кілька бомб, посипались шибки. Чути було короткі кулеметні черги.

Гудіння літаків наростало. Віктор швидко одягнувся й вибіг на вулицю. Летовище було близько: Віктор бачив, як над ним кружляли ворожі літаки й обстрілювали з кулеметів пришвартовані машини. Машини одна по одній займалися вогнем і обкутані чорним димом горіли.

Літуну кинулись на летовище. Віктор побіг теж.

Треба було врятувати хоч кілька машин. Ось запрацював мотор винищувача 1—16. Літун дав газ, машина злинула в небо, але на першому розвороті її «прошив» кулеметною чергою ворожий винищувач і вона, палаючи, каменем падала вниз.

Віктор розпізнав німецькі винищувачі типу «Мессершмідт». Вони майже в два рази

перевищували швидкість советських машин. Він одвернувся, щоб не бачити, як розіб'ється товариш. Сильний удар об землю, за ним вибух сказав — кінець. В цю ж мить над головою Віктора просвітлили кулі, що їх сипнув «Мессершмідт»; він упав.

Решту уцілілих літаків не вдалося пустити.

Старший технік підповз до Віктора й сказав:

— Ну, товаришу лейтенант, «хана», бензинові баки заправлені водою.

— Чия ж це робота? — запитав Віктор, але чергові напади «Мессершмідтів» примусили його швидко повзти за летовище в кущі.

Старший технік зоставсь і не ворухнувся. В кущах Віктор звівсь на коліна й подививсь на летовище.

Літаки палали, біля них без руху лежали забиті літуну й техніку. Скільки їх було, Віктор не рахував.

— Товариш льотчик! — хтось покликав. Віктор обернувся й побачив поруч у кущах брудну обірвану людину.

— Я «заключенний»*) — сказав чоловік. Тікайте до лісу, бо он там шляхом рухаються ворожі танки.

Тільки тепер Віктор зрозумів, що почалася війна. Він обірвав на собі розпізнавальні знаки, знищив документи й поповз у ліс.

На узліссі ще раз обернувся, подививсь на шлях.

Шляхом рухались із заходу танки, до них з усіх боків бігли в'язні, що будували аеродром. Вони вітали ці чужі, ворожі танки білими хустками.

Повітря наповнилось гудінням моторів. Слідом за цим з-за ліска на заході з'явилися важкі бомбардувальники. Чорними хмарами летіли вони на схід. Віктор бачив на їхніх крилах чорні хрести з гаками.

— Оце авіація, — заздрісно промовив він. Потім поглянув туди, де лишилась його дружина.

«Граніца на замке» — з гіркою посмішкою промовив він і зник у гущавині лісу.

В. КОВАЛЬ

*) Заключенний — ув'язнений.

Шторми над Середземним морем

Римляни називали Середземне море mare mediterraneum і хотіли цим сказати, що море лежить у середині землі, являючи собою природний міст між сумежними з ним країнами й економічними обширами. Середземне море разом із сусідніми морями, протоками, островами й півостровами — це найбільш розчленований обшир світу, де одну розквітлу культуру змінювала інша. Його називали «величним морем», прославляючи його соняшну природу й приміщували серед нього острів феаків. Але всі ці описи однобічні; в них не чути душі, не видно праці, потрібної на те, щоб здобути середземноморському басейнові його історичне місце. Зміну періодів панування й рівноваги та зміну взаємодії континентальної й середземноморської політики.

Хтось сказав: «Вода-це душа місцевості, запліднювач землі». Вода зробилась також носієм світової історії, бо лише там, де природне або штучне зрошення робить землю родючою, людина прив'язується до ґрунту, що приводить до створення держави. І лише

через державу розцвітає вища форма людського суспільства, яку ми зємо культурою. Це піднесення над примітивом у басейні Середземного моря дуже рано знайшло свій розумний вираз.

Найстаршою культурою цього басейну була, можливо, єгипетська. Єгипетська держава була побудована на родючості долини Нілу. Для її мешканців Середземне море було межею й окрасм держави. Єгиптяни так мало знали узбережжя Середземного моря, що вважали за острів сучасну Сирію, де розвинулась за стародавніх часів торговельна держава фінікійців. В наступні сторіччя узбережжя Середземного й Чорного морів поступово колонізували греки. Далі басейном Середземного моря заволоділи римляни, переборовши фотів картагенців. За греко-римської доби Середземне море можна було буквально вважати mare mediterraneum, або світовим морем історії. Лише за середньовіччя виступають поруч із ним північні країни й моря. За східною частину Середземного моря точилась боротьба

між трьома державами: Візантією, Сербією й арабським каліфатом, поки всіх їх не перемогла османська держава, ставши на воротах західного світу. Охоплюючи середземноморський простір з півдня, від сходу на захід, іслам перейшов з північної Африки в Сіцилійську і Гібральтарську протоки, завоював південну Сіцилію і весь Піренейський півострів. Турецька небезпека сполошила Європу і збудила її до спротиву. Турки зазнали рішучої поразки під Віднем, а їх флоту була розгромлена біля Лепанто з'єднаними силами венеціянців і іспанців.

В 1942 році вирушив у море Колумб, через п'ять років за ним пішов Васко-да-Гама; почалась атлантийська епоха. З початком океанського судноплавства Середземне море щораз більше спускалось до ролі економічного й політичного «ставу», «мертвого моря», що мало лише стратегічно-військове значення. Венеціанська міська держава розсипалась, а іспанську армаду розгромили англійці біля британського узбережжя. Але незабаром пристані хвилі Середземного моря завирували. З побудовою в 1869 році Суецького каналу морський шлях від європейських країн до їх азійських і східноафриканських колоній був значно скорочений, і Середземне море знов стає важливою артерією світового сполучення. Країни, зацікавлені в Середземномор'ї, прокинулись до нового життя.

Ще раніш коли Англія після занепаду німецької Ганзи висунулась як перша морська держава Європи, вона стала міцною ногою в середземномор'ї. Одержавши в наслідок утрехтського миру (1713 рік) Гібральтарську скеля, вона перебрала контроль над морською торгівлею з середземноморськими країнами. Спроба Наполеона завоювати для Франції колоніальну державу в Єгипті привела до морських боїв коло Абукіру і Трафальгару, де Нелсон знищив французьку флоту. На віденському конгресі Англія одержала стратегічно важливий стрів Мальту. Турки утратили острів Кіпр. Купівля акцій Суецького каналу у віцекороля Єгипту Ізмаїла уможливила англійцям вільний проїзд через Середземне море. Захопивши Аден, Баб-ель-Мандепську протоку та острів Періму, а також увівши свої війська в єгипетську столицю Каїр, Англія остаточно опанувала морський шлях до Індії й східної Азії. Рівночасно в 19 сторіччі починається поширення французького життєвого простору в північній Африці, де республіка заволоділа Тунісом і Алжиром. Об'єднана Італія вступає на північноафриканський ґрунт у Триполі. Це в загальних рисах розвиток, що його Середземне море — вузловий пункт історичних подій — пройшло на протязі сторіч. Цей розвиток відповідає давньому даному від самої природи значенню Середземного моря — бути мостом між Африкою й Європою.

Повернемося до наших днів. У басейнах середземномор'я, Тихого й Атлантийського океанів відбуваються великі геополітичні зрушення. Питання середземномор'я — це водночас питання Європи. Розвиток подій після обох світових воєн ґрунтовно змінив позицію європейських держав у середземномор'ї. Європейський простір визначається трьома морями: Середземним, Балтійським і Чорним. Береги Середземного моря охоплюють обшири трьох континентів; береги Балтійського моря — країни Скандинавії аж до російських внутрішніх озер, а береги Чорного моря — балканський схід і країни між Дунаєм та Каспійським морем. Ці геополітичні простори стають носіями початку відродження всієї Європи.

Для Англії Середземне море — життєва артерія. Англія за всяку ціну мусить (Продовження на стор. 15)

ЙОГО ІМ'ЯМ

Кіно-роман за оригінальним сюжетом і опрацюванням фабули Миколи Янішевського

(Продовження)

— Вони вже тут! Прощай, Резі! — озивається він, освітлюючи обличчя жінки кишеньковим ліхтариком.

— Прощай, Ганс! Ти був гарним мужем на одну ніч. Згадай колинебудь про Резі Фріц . . .

Тюмель цілує напівголу жінку й, поспішно вискочивши в коридор, стукає в сусідні двері.

— Сепп! Сепп! — кличе він, прислухаючись до кожного шереху. Мовчання казить Тюмеля, і він вривається до спочивальні. Його ліхтар освітлює, напівоголену фрау Боймель, що з жахом закриває обличчя руками та фігуру денщика, що ховається під ліжку, заплутавшись у довгій нічній сорочці. Розлючений офіцер виволікає переляканого Фукса.

— Фуксе! Це що за новини!? Гадасш, що у цивільному убранні ти вже не солдат! Війна не скінчена!

Заплутавшись у довгим нічним одніні, розгублений і пригнічений виглядом свого офіцера денщик лепече:

»Не скінчена? А хіба ми . . . не капітулювали? До того ж фрау Боймель обіцяла прийняти мене замість загиблого чоловіка . . . і ви, здається, обіцяли . . .

— Мовчи! Будеш патякати!? »Ми, кайзер Вільгельм, капітулювали!« — саркастично передражняє Тюмель, приставивши до лоба денщиківі пістолет. — Ти будеш служити мені до гробу або я вб'ю тебе, мов пса! Одягатись!

Фукс хутко одягає баварське убрання. Тюмель пильнує в вікно. Вулицею перебігає кілька танків з білими зірками.

— Сепп! Марш на розвідку! Узнай, що там! — наказує Тюмель, прикладаючись до похідної фляшки.

— Пане офіцере! Ви такі добрі! Відпустіть вашого доброго денщика — в мене йому зовсім непогано буде, — вкрадливим голосом просить фрау Боймель.

— Ви, мадам, не втручайтеся до військових справ. Миру ще немає.

— Е, пане офіцере . . . виходить, що жінки швидше довідуються про військові таємниці! Вчора Німеччина капітулювала . . .

Тюмель вражений несподіваною вісткою.

— Цього не може бути!

Змоклий денщик схвильовано доповідає:

— Американці! Кілька автомобілів з піхотою простують сюди.

— Сепп! Організовано відступаємо на задалегідь підготовлені позиції.

— Якось у нас в Обермюлле . . . бурмоче Фукс, прощаючись з фрау Боймель, — трапився подібний випадок.

Дві тіні покидають гостинний дім, утікаючи через задвірки. Вулицею з приголомшливим гамором перебігають освітлювані потужними ліхтарями танки з білими зірками. Шквал вітру жбурляє в обличчя подорожніх потоки дощу.

Забачивши освітлену спалахом блискавки гірську тропу, Тюмель звертає до неї; Сепп, лаючись, відстає.

— Донер ветер! Чи не краще було лишитись у вдовиці . . . і куди бредеш ти, Сеппе Фукс!?

— Сеппе! Сеппе?!

— Я ось, — невдоволено бурчить Фукс, відчувши гіркоту свого становища.

— Що, Фуксе?! Після теплого ліжка з жінкою неприємно опинитися в цій завірюсі? . . . Нічого, друзяко, — фамільярно озивається Тюмель.

Звившись у долині, ракета освітлює на невеликому гірському плято стару похилу хижку з навислою, мов білий гриб, грубою шапкою снігу.

Змоклі подорожні заходять усередину. Промінь кишенькового ліхтаря нишпорить по сіні, освітлюючи прилади гірської косовиці.

— Чудово! Тут можна сховатись від дощу. Сеппе, приготуй постіль! Офіцер закурює цигарку. Денщик возиться з сіном і за хвилину рапортує:

»Готове! Розташовуйтесь, як в »Альпен Розе« . . .

Тюмель лягає на сіні, підклавши під голову руку:

»Так, тут не зовсім комфортабельно« . . .

Він дремає . . . В темряві чути шерех сіна й слабкий стогін.

— Хто тут?! — скрикує Тюмель, скочивши й освітлюючи ліхтарем купи складеного сіна. Промінь намацує спотворене в муках обличчя; спустившись нижче, спинається на шевроні американських літунів, нашитим на рукаві блюзи. Поранений, напружуючись, через силу став на ноги. Ліхтарик освітлює обличчя Гаррі Годнетта. Тюмель здригається. В цьому обличчі він, ніби в дзеркалі, бачить своє зображення. Так різьче схожий на нього цей чоловік.

— Американець! — ревноу він, цілячись в обличчя.

— Так, я ранений американець, — тихо відповідає Годнетт. Постріл обриває його слова. Один за одним гримлять ще три постріли, і тіло Годнетта валиться на сіно.

— Сеппе! Присвіти! — командус Тюмель і, передавши ліхтарика нишпорить у кишнях забитого. Чоло й груди Гаррі Годнетта залиті кров'ю. Завмерле обличчя упало ниць. Тюмель підіймає френч, що лежав поруч, дістає з кишені шкіряний гаманець і маленький альбом у шкіряній оправі. Ліхтар освітлює криваві руки, що перегортають альбом.

— Він схожий на вас! — дивується Фукс.

— Дійсно схожий, — згоджується Тюмель, перегортаючи альбом. Перед його зором фотокартки сивої пані Годнетт, містера Сінклера й Маріянни . . . Енде.

— Одначе, він мав славу жіночку! — з жалем завважує Фукс, даремно підстрелили молодця.

— Розмови! Не люблю зайвого патякання! Пошукай, чи немає зброї! — наказує Тюмель і, освітливши ліхтарем паспорт і службову книжку, здивовано додає, — навіть той самий рік народження. Закривавлені пальці гортають папери й тисячадолярові банкноти.

— Непогана знахідка! — радіє Тюмель і, скинувши свій мундир, жбурляє його на сіно. Одягає Годнеттів френч.

— Подавши денщиків фотографію й ставши в картинну позу, Тюмель запитує:

— Схожий?

— Точна копія!

— Майор повітряної фльоти Сполучених Штатів Гаррі Годнетт! — рекомендується Тюмель чудовою англійською мовою . . .

ЗНИКЛИЙ БЕЗВІСТИ

Розділ сьомий

У прозорій блакиті весіннього неба, вилискуючи, мчать над замком ланки швидкісних бомбардувальників. Їх потужний рокіт заглушає все.

Схвильована Айріс у товаристві чотирьох офіцерів — друзів Гаррі, дивиться в бінокль. Грізне гудіння моторів стихає, змінюючись спалахами нижніх мелодій до танцю.

— Це ескадра майора Робертсона пішла на приземлення після бомбування, — заявляє високий брюнет-офіцер Мек Стів.

— Чому ж немає досі Гаррі? Навіщо ви приховуєте від мене правду? — допитується стривожена Айріс.

— Під час лету можливі всякі несподіванки. Могло статися вимушене приземлення, — заспокоює капітан Роджерс, — думаю, що містрес Айріс не потребує даремно хвилюватись.

— Алеж за кілька годин штаб бригади повинен мати потрібні відомості? —

Мармуровими сходами підіймається на терасу начальник штабу авіобригади генерал Вудсон.

Бистра хода, стягнені сиві брови й суворий зосереджений погляд свідчать про незвичайну подію, що сталася в його житті.

— Увага! — звертається до присутніх ад'ютант генерала капітан Кліпс. В напруженій тиші падають важучі слова генерала:

— Панство офіцери! Я повинен сповістити вам сумну новину. Після вчорашнього глибокого рейду ескадри мого особистого друга майора Годнетта на летовище не вернулося три літаки. Екіпаж двох літаків: капітана Джемса й лейтенанта Болінброка, охоплені полум'ям, загинув героїчною смертю. Доля майора Годнетта не відома. Вважаємо, що він пропав безвісти.

Під звуки жалобного маршу генерал Вудсон підносить перев'язану чорною стрічкою руку й прикладає її до кашкета. Слідом за ним офіцери віддають честь пам'яті своїх загиблих друзів. Голосне ридання Айріс ще дужче підсилює траурний настрій . . .

Вилиті з бронзи два леви лежать на високих гранітних постаментах. Підвівши голови, вони велично охороняють вхід до залитої сонцем і затопленої в зелень розкішної білої вілли поблизу Сан-Франціско. Широкі мармурові сходи ведуть до великого холлу, устеленого дорогими килимами. Його стіни прикрашені портретами Вашингтона й Лінкольна. У відчинені двері кабінету видно оббиті шкірою меблі й величезні полиці з книжками. За великим письмовим столом працює міс Годнетт. Високе чоло, тонкі риси обличчя свідчать про розум і шляхетність. Сірі холодні очі перебігають по рядках телеграми:

»Дорога мамуню! З Італії виїхала до Німеччини. УНРРА доручає працю в Мюнхені. Подобиці листом. Цілую. Айріс«.

— Ти все сумуєш, дорога? — чує вона голос за спиною й обертає голову. Сивий поважний пан, брат міс Годнетт — містер Сінклей, подає руку.

— Добридень, Джон. Я, як звичайно, працюю в справах товариства опіки над вдовами й сиротами, але одержала телеграму від Айріс і згадала про Гаррі.

— Не хвилюй себе. Я певен, що незабаром одержиш вістку від нього. До відчиненого вікна вливаються звуки Шопенової баллади.

— Як часто грав її мій хлопчик . . . Яка романтична й тонка була його юнацька душа. Любив він музику й Байрона, але поступово в нього розвивається характер його покійного батька. Всі надіялись, що він займе його місце в дипломатичному корпусі, але війна занесла його в інший, далекий його серцю світ.

— Гаррі — патріот, відданий своїй країні й народові. Він — відмінний офіцер. Я вклоняюсь перед його відвагою. Тепер, коли війна закінчена, уряд високо оцінить його заслуги, — містер Сінклей захоплено дивиться на фотосвітліну свого небожа. Входить слуга й подає міс Годнетт на таці пакет.

— Це від штабу, — читає міс Годнетт, і голос її дрижить.

— Дозволь мені прочитати, дорога сестро. Ти надто схвильована сьогодні. Сінклей розрізає конверт і виймає складений аркуш паперу:

»Повідомляємо, що машина, яка вилетіла з летовища 25-го квітня 1945 року під керуванням майора Гаррі Годнетта, на летовище не повернулася. Літак зістрелений в Альпах. Майора Годнетта вважаємо за зниклого безвісти . . . « Читаючи останню фразу, містер Сінклей обнижує голос майже до шепоту, але чуйне вухо матері вловило жахливий зміст цього повідомлення. Папери випали з її рук. Вона відкинула сиву голову на спинку крісла, і її висхлі губи ледве шепочуть:

— Гаррі, Гаррі . . . моя радість і життя. Дорогий мій хлопчику . . . такий шляхетний і ніжний, і ти став жертвою цієї потвори-війни. Може, вмер, розбився об камінь, задушився й згорів у загиблому літакові?!

— Заспокійся, дорога . . . »Пропав безвісти« — це ще не так погано. З допомогою легкоспаду він міг приземлитися в безлюдній місцевості й урятуватись. На все Його святая воля, — заспокоює містер Сінклей. Лице заплаканої матері в мовчазній надії повертається до розп'яття. Вона бачить хрест в обрамленні своїх сліз.

БЕЗНАДІЙНИЙ ПАЦІЄНТ

Розділ восьмий

Переступивши поріг хижки, Марія бачить лежачого закривавленого Гаррі Годнетта.

— Що сталося? — злякано скрикує вона. Микола кидається до Гаррі, оглядає його.

— Поранений у голову ледве дише. Пошвидше перев'язати рану! — Марія скидає з себе хустину й тремтливими руками перев'язує рану.

— Де ж його одежа? — Микола оглядає хижку. Їм здається, що з усіх закутків незримої убивця стежить за кожним їх рухом. На сніг недбало покинутий мундир Тюмеля. Микола оглядає знахідку.

Чорні есесівські нашивки з черепами приваблюють його увагу.

— Це есесівець стріляв на Годнетта й сховався, захопивши його одежу й документи?!

— Нещасний Гаррі . . . Як він радів учора сподіваному незабаром визволенню, а сьогодні вмирає від руки негідника! — крізь сльози шепоче Марія.

— Не можна гаяти ані хвилини. негайно передати до шпиталю! Біжи пошвидше, заяви, що в хижці знайдено важко-пораненого німецького офіцера, а я лишусь біля нього, — вирішує Микола. Марія біжить униз з гори. Ось уже близько триповерхова будівля шпиталю. Великі червоні хрести, вписані в білих кругах, яскраво вирізняються на черепичній покрівлі.

— Коли б він тільки живий лишився, — шепоче дівчина, витираючи сльози. Назустріч їй виходить сива сестра в окулярах.

— Ви прийшли одвідати пораненого?

— Ні, — відповідає тремтливим голосом Марія. — Там, у хижці, я й мій друг нашли тяжко пораненого офіцера. Потрібна негайна допомога. Зробіть ласку, пошліть людей з ношами принести його до шпиталю. Я покажу дорогу.

Із-за зсунутих окулярів сестра суворо дивиться на Марію і, ступивши до телефона, дає розпорядження. За хвилину два рослі санітари з ношами поспішно йдуть за Марією...

— Цей із шпиталю потрапить просто на небо, — говорить один із санітарів, оглядаючи пораненого.

— Але це есесівець, — завважує другий, — таких не жаль!..

Марія хоче скрикнути: «Це не есесівець, це американський офіцер», — але вона боїться. В селі вчора були американці й пройшли далі, і знов нема нікого. Коли б не пошкодити пораненому.

— Коли б їх більше відправляли на небо, менше б лилося на землі крові, — багатозначно заявляє рослий чоловік у білим халаті. Поклавши Гаррі на ноші й накривши Тюмелевим мундиром, вони спроквола простують до шпиталю. Микола й Марія лишаються в вестибюлі шпиталю, дожидаючи наслідків огляду.

У великій білій залі, що виблискує ніклем інструментів, на столі, накритому білим простиралом, розпростерлось завмерле тіло Гаррі. Лікар напружено оглядає пораненого. Сестра, що стоїть поряд, обмиває й перев'язує рани. Друга сестра, в глибині кімнати, записує діагнозу лікаря.

— Три рани від вогнепальної зброї; четверту, що ушкодила череп і зачепила мозок, можна вважати смертельною. Стан — безнадійний! Запишіть.

— В кишені мундира пораненого знайдено «марш-бефель» на ім'я Ганса Тюмеля, — подає сестра старий потертий від часу папір. «Ганс Тюмель», — виводить вона це ім'я на скорботному аркуші хворого.

Марія й Микола тривожно дожидають у вестибюлі. З операційної виходить сестра.

— Чи буде жити? — запитує Марія.

— Навряд... Безнадійний, — байдужно відповідає сестра. На очах у Марії сльози. Вони повільно вертаються додому.

— Гаррі, Гаррі... Навіщо віддав ти мені свій талісман. Може б, він зберіг тобі життя, — сумно каже Марія, дивлячись на золоту мініатюру...

Микола Степовий у святковім убранні складає свої речі в наплечник. В руці в нього тека з нотами. Глянувши в вікно, він бачить на горах почорнілу хижку й наспівує нову, що сам написав, мелодію.

Входить Марія й підспівує йому.

Попрощавшись з господарями, вони виходять з дому, потім за околиці села і, взявшись за руки, йдуть дорогою, обсадженою розквітлим деревами.

— Знаєш, Миколо, я ніяк не можу заспокоїтись і забути про трагічну загибель містера Годнетта.

— На пам'ять про нього я напишу велику п'єсу...

Юрми вчорашніх рабів — чужоземних робітників, з наплечниками за плечима заповняють мальовничі дороги Німеччини. Ідучи, люди нагадують бурхливий весняний потік. Вони співають усіма мовами Європи: українською, французькою, польською, італійською, литовською, угорською, румунською, лотиською.

Це — нове інтернаціональне плем'я — «Д. П.» Серед тих, що йдуть, — Марія Квітко й Микола Степовий. Довкола них гуртуються українські співці. Могутня пісня лине над шосе, обсадженим розквітлим яблунями.

...Український хор заходить до великого гамірного Мюнхену й зупиняється біля величезного будинка УНРРА на березі каламутного Ізару. Співці заходять усередину й стають перед стіною, оздобленою національними прапорами балканських країн. Під високими склепіннями лине прекрасна українська пісня.

ЙОГО ІМ'ЯМ

Розділ дев'ятий

Сидячи в двомісцевому купе першої класи й розглядаючи крізь вікно мінливий пейзаж, Фукс розчаровано зауважує:

— Ось тобі й Швайцарія...

— Одначе, ми вправно перемаїнули кордон, га, Сепп? Поки на нашій батьківщині ущухнуть пристрасті денацифікації, ми спокійно переживемо на березі Женевського озера, — звертається Тюмель до денщика, що дивиться у вікно.

— Якось у нас в Обермюлле трапився подібний випадок...

— Ти замовкнеш, йолопе? Вічно вилазиш із своїм Обермюлле... Та кому ж цікаво, що звідти походить якась нікчема — Сепп Фукс. Чи ж може це вплинути на світову політику? — проказуючи цю тираду більше з нудьги, ніж зі злости, Ганс Тюмель занурюється в розгляд чекової книжки швайцарського банку. Розглядає водяні знаки, підпис і, помітивши поважну суму остачі, лишається дуже вдоволений. Підвівши голову, він велично споглядає розгортувану панораму гірського курорту: тут миготять засклені тераси пансіонів, лижварські станції й серпанкові щогли почіпних залізниць. Сепп Фукс влесливо й уважно стежить за кожним рухом свого пана й, усміхнувшись, питає:

«Чи не думаєте ви, пане Тюмель, одержати гроші померлого американського офіцера?»

Тюмель оскаженів:

— Замовкни, дурна тварино! Не твого розуму це діло. Ти повинен беззаперечно виконувати волю твого офіцера. Ніколи не совайся з дурними запитаннями, не мавши на це наказу.

— Чого ти навчився за шість років війни? Мабуть, ми й війну програли, — що в армії були такі бовдури.

— Цілком правильно. Вони не завважили тієї обставини, що...

— Встрявати в розмову з вище наставленими, не бувши запитаним?! — заволав Тюмель. — Дисципліна, мушу визнати... Генерали армії розбестили «вермахт», як публічну дівку.

Сепп Фукс, блимаючи очима, сумирно терпить лайку й важко зідхає.

— Ти мав наказ зідхнути?

— Пробачте, пане Тюмель.

(Продовження в наступному числі)

Фрагмент

Хтось стукає. Відчиняю.
Прийшов лейтенант почувать.
— Імеєш документ?

— Маю.
— Імею, должен сказать.
Читає мій білий. (Очі.)
— »Но всьо такі можеш ти
Любой, хоть сьогоднішней ночью
В леса к партизанам уйти.«
Кивнув я тоді головою,
Поставив, що мав, на стіл.
Зірки вирували роєм
Над сірими плямами сіл.

«Ну, як? Відступати? Для чого?»
На завтра — Марію лист:
«... Провідайте, ради Бога,
Сама я, батька взяли.
В обмотках, такий безобідний.
Боец... І якраз під зиму.
Щось більше, ніж батько рідний,
Побачила я в йому.
Листів од Петра немає...
Багато не скажеш в листі...
Прийдьте. Я так чекаю,
Як ще не чекала в житті.»
Зима сорок першого. Біло —
І в серці, і в темі полів.
Лежать горобці скостенілі
На мерзлій, скрипучій землі.
Примерзли навки
І хмари, і сонце. Зима.
Ні щастя, ні сміху, ні крику,
Ні болю, ніде нема.

Є тільки скажені морози,
Що мовчки бредуть у полях,
І чорні, скрипучі обози,
Яких не приймає земля.

Але не спинявся ніколи
Крилатий вітрик часу.
І от уже птиці над полем
Нам інші вістки несуть.
Розтала моя байдужість,
Як весело тане сніг!
Для вас, найдорожчий друже,
Я серце уперто беріг.
І знов у осінньому Любчі
У яблунях — хата і тинь.
Гойдається вітер, голублячи
Червоні вуста жоржини.

— Ви тут? Як же добре, друже!
Чекала — а вас нема.
Я думала, вам байдуже,
Я хотіла прихаті сама...
Ту ніч ми зовсім не спали,
Таку, як та ніч, не знайти.
— Я вас і Петра кохала,
Не знаючи, з ким іти.

Я думала не про жоржини.
Не про Петрів батист,
Я знала, що ви українець
І він — тільки він — комуніст.
Світало. Ми вийшли з кімнати
На кручу. Внизу — Дніпро.
Хтось знав, що сюди зустрічати
Виходив П Петро.

Далеко за жовтим лугом
Вставала ранкова мла.
— Так, тут я шукала друга,
І справді, вас тут знайшла
Я знаю, ви любите волю
І знаєте волі суть.
Кайдани для нашого поля
З Берліну й Москви несуть.
Йшли хвилі, схвильовані хвилі
Внизу на широкій ріці
Рука П, ніжна і мила,
Тремтіла в моїй руці.
Сіяючі сніг очі
Мої запалили вогнем
І я шкодував, що ночі
Так швидко змінюються днем.

Яке ж ти велике слово,
Яке ж у тобі багаття,
Коли ти отак раптово
Змінило усе життя.

Я чув, як незнані осли
У груди мої влилися
І руки наші, мов крила,
Неждано самі сплелись.

І коли ранок хустиною
Махнув над луги золоті,
Я йшов, я йшов Україною,
Неначе вперше в житті.

Я йшов голубими туманами
В гарячій симфонії кіс
І руку давно коханої
На серці своєму віс.

Був відступ. Зривали заводи,
Палили густі пшениці,
Та вже не »Враги народа«,
А просто червоні білці.

В обмотках, у сірій шинелі,
Жбурляли гвинтівку в рів.
Ховайте, рідні оселі,
Своїх і батьків, і братів.

Для чого кудись відступати,
Лишати сім'ю і село,
Нехай повоюють плякати,
А нам не плякатно жилось.

І довго шляхами скрипіли,
Та ворон кричав своє »кря«,
Аж поки зовсім закотилась
Облудна, червона зоря.

Тут німці пройшли без бою
Взялися не знати відкля.
Іх вийшли стрічати юрбою,
Бо думали — йде земля.

От-от і розпусять колхози,
Господа своя буде знов...
Прийшли ж іще важчі сльози,
Дешевою стала кров.

Усім налили по-вінця,
Крутих нарobili справ.
І той, хто чекав на німця,
Вже потай гранати ховав.

Насуплений і бурчливий
Тадей обходив село,
Всміхався на вулиці криво,
Лишаючи в хаті зло.

Казав він раніш: »От люди!
Я був у германця в плену.
Живуть вони, — дай Бог, усюди.
Хазяйства такі, що ну.

Поставимо й ми собі хати...«
І так туркотів Тадей,
Аж поки німецькі солдати
Останніх забрали гусей.

Тадей тоді став в оборону:
»Ви чо, — мов, — грабуєте скривь?« —
І щоку, небриту й червону,
Додому з злобою поніс.

З пшеницею безупинно
У спеку, в дощі, в сніги,
Ішли крізь усю Україну
На Захід важкі потяги.

Казав я тоді Тадею; слухав
І мовчки люльку смалив.
Тоді кашлянувши глухо,
Упритул вуса схилив:

»Ти знать і учоний сину,
А ми хоч самі з Дніпра,
Та знаєм, що всі Україну
Хотіли б собі забрать.

А дзусь! Уже є партизани
І німцям вони не вмасть:
Одні, — ну їх к чортовій мамі,
Другі ж — за українську власть.

В дядьків уже є рушниці,
А там, де рушниці — війна!
Зальотній німецькій птиці
Підсиплять іще пшона...

І от я в містечку знову,
Де тануть останні сніги
І хмалі голубі підкови
Із видзвоном б'ють в береги.

Підняті новими надіями
(Ще всі тоді ніки жили)
Пішли тоді й ми з Марією
За редакційні столи.

Звичайні столи та стіни.
Редактор — добрий старий,
Колісь він, за України,
В Просвіті щось говорив.

Бухгальтер, завжди із депешами,
Друкарка очі в вікно.
Ми вдвох на німецьке решето
Українське кляли зерно.

На людській звичайній мові
Наш шеф — дурак і педагог,
Німецьким високим словом
Звали його »командант«.

От, як редактор захворів,
Підвипивши в мороз,
Не в рай, тільки в Чорне море
Ми знов повернули Дніпро.

Марія всю ніч друкувала
На завтра в цензурний млин
І вийшов тяжким підвалом
»Визвольникам« всім прокляти.

Про нас на землю право,
Багато від наших трудів,
І про Українську Державу
Ми людям сказали тоді.

Так вперше, крізь гвалт про ослу
І про воїтний рай
Ми гостру стрілу пустили
В розбухлий німецький Райх...

А де ж той роман із Марією?
Ви певно його ждете?
Дівчина з найкращими мріями
Вам кожному скаже про те.

Зустріньте, П чудову,
Ніжку й привітну таку.
Коли і в очах і слові
Ви чуєте душу близьку.

Ми йдем по вулиці ніжній
Від співу весільних струмків,
Марія веселу сміжку
В блакитній кинула рив.

І справді, як добре жити,
Боротись, любити в той час,
Коли все життя, як літо,
Що стоїть ще спереду нас.

Дарма, що й тепер колхози,
Розпустин і цей колхоз,
Ще прийдуть правдиві грози,
А це тільки луни від гроз.

Ми йшли по свіжому місті,
Що гнало струмками зими...
— Маріє — Маріє, Петро комуніст,
І ми — вороги йому?

Хитлились широкі вільхи
До збуреного Дніпра...
Олександр, не думайте більше
І не згадуйте про Петра.

Багато втікало з палону
— Ні, краще ліс та ножі.
Під цим німецьким законом
Тяжко і для прожиття.

І скільки їх там непохованих,
За дротами завія і сніг...
Вустанн кузальними безкровними
Він ледь ворухнути міг.

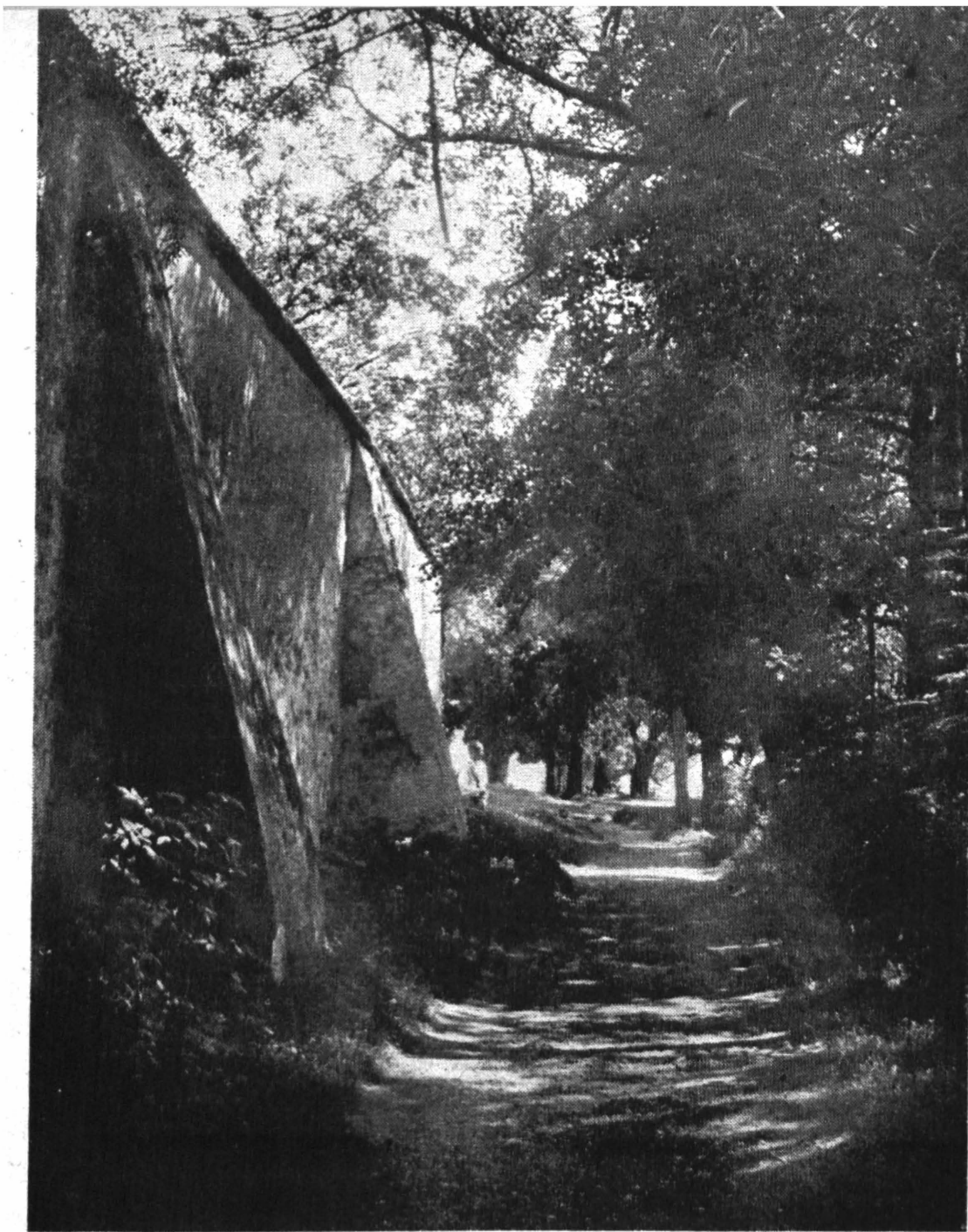
— Ходімо, в моїй кімнаті,
Щоправда, не килими...
За рогом Петрову мати
Зненацька зустріли ми.

— Ой, бідний, їди, дитино.
В нас хата, а я сама.
Я також чекаю сина,
Та вістки про нього нема...

Він був у матрасах...
Де саме?
— А десь у Одесі...
Ну?

Я теж їду звідти маме,
Додому, в Галичину...

Л. Полтава

Щасливої дороги до «Баварського моря»

За щасливих часів, перед першою світовою війною й швидко після неї, коли відновилися в основному мирні взаємини між народами, Баварія була країною туризму першої ранги. Поруч з Австрією та Швейцарією, вона була основною метою для туристів з усього світу. Під блакитно-білим баварським небом розцвітала краса краєвидів у такім багатстві, як і гідні подиву здобутки людської руки старих і нових часів. Звідси цілком зрозуміло, що чужинці охоче сюди найжджали. Обераммергав з його відомими на весь світ містеріями, що кожного десятого року приваблюють до цього прекрасного гірського села десятки тисяч туристів з усього світу; Фюссен з його королівськими замками, романтичними будівлями казкового короля Людвіга II; Гарміш-Партенкірхен — альпійське місто в північній найвищій гори в Німеччині; Цугшпіц з його міжнародним життям і рухом; подібний до багатьох курортів Швейцарії Берхтесгаден з його замріяним прекрасним розташованим Кенігзеє; Мюнхен — місто мистецтва й мистців, до того ж оздоблена прекрасними будівлями столиця; Нюрнберг — скарбниця німецького середньовіччя; Байройт — місто урочистих виступів Ріхарда Вагнера; — всі вони разом з багатьма іншими являють собою могутню притягальну силу для туристів усього світу, що прагнуть знання й видовиськ.

Щоправда, краса міст здебільшого в останній війні зруйнована, але краса природи лишилась. Нею вже милується численна людність і буде радіти цього літа, що обіцяє бути прекрасним. Звичайно тепер подорожі не такі вигідні, як колись були, але найкращі місця, що їх можна оглянути, варті найтяжчої праці. Хто вже був у цих місцях, з насолодою потвердить це, а ті, хто подумки зроблять з нами цю подорож, щоб потім, зацікавившись описом, зробити її дійсністю, будуть задоволені, узнавши багато дечого наперед, щоб потім ясніше все це сприйняти. Бо самим оглядом не багато досягається. Щоб осягти якнайглибшої насолоди, треба знати, що ховається за тим, що бачиш. Яким зовсім іншим усвідомлюється все бачене, коли є про нього знання.

«О, Хімінзео, чарівні...»

«О, Хімінзео, чарівні твої блакитні межі, і вітру шум, і гомін хвиль, і гір зубчасті вежі...»

Так починається пісня баварського поета часів прихильника мистецтва баварського короля Людвіга I. В цій пісні поет оповідає про прекрасну черницю, що жила на острові фрауенверт на озері Хімінзео; дивно мила, як ніхто інший, жила собі вона в тихій келії, аж поки не дійшла до неї мрія кохання від молодого ченця з монастиря на острові Герренверт. Закохані ніколи не

Похід черниць на острові «Фрауенінзель» понад старим монастирським муром, де черниці ще за часів абатиси Ірмінгард ходили на свої вечірні прогулянки.

зустрілися; вони бачили одне одного лише здалека і чули одне про одного лише з уст інших, але солодкий плід нездійсненого кохання вилився в дивних піснях туги, що їх чернець писав в овіяній шумом вітру самотині свого острова, аж поки якое гнівний абат видер їх йому з рук і на покару призначив йому втопитися в скриньці в найглибшому плесі на озері. Черниця Ірмінгард була донькою могутнього німецького короля раннього середньовіччя; вона прибула до монастиря, бо король не хотів, щоб за її руку бились між собою васалі.

Ім'я ченця лишилось невідомим. Довго лунали його пісні, і почуття від них живе ще й тепер у серцях населення навколо озера Хімінзео, де вибухає справжня любов; там лунає тиха, лише закоханими чути пісня туги ченця, якому заборонена була земна любов.

Озеро Хімінзео треба одвідати насамперед. Хто його побачить, той буде знати, що згадані два острови на ньому являють собою перлину озірною ландшафту. Острів Фрауенверт багато менший, але й миліший із них. Монастир там стоїть і прастара, що стоїть оподаль, дзвіниця острівної кірхи, де міститься гробівець абатиси Ірмінгард, посилає свої привіти далеко через озеро. Такі ж старі, як ця дзвіниця та кірха, стоять тут кілька тисячолітніх лип у середині острова; їх могутні стовбури ледве можуть обняти руками троє людей. Вони слухали ще пісню черниць часів Ірмінгард і їхні верхів'яття шумлять ще й тепер.

Особливо солодко буває сидіти під цими лицьми й мріяти про давні часи, коли настає тут вечір; озеро заблещить перламутровими барвами і безконечний мир наповнить далекий від суєти, тихий острів. Мешканці острова — всі рибалки. Багато з них, як свідчать про це могильні плити, на протязі століть стали жертвою озера, що часом може бути надзвичайно бурхливим і кидає хвилі, як хата заввишки. У вісімдесятих роках минулого століття появились тут мистці, переважно малярі, що відкрили світової слави красу малого Айлянду; разом з красою озера у цілковитій гармонійності з радіснокольоровими пензлями вони описували все й заклали тут славнозвісну малярську школу та малярську колонію. Про веселе острівне життя цих мистців, що з них багато поборалися з доньками рибалок, розповідають багаті мистецькі хроніки острова, що зберігаються в єдиному великому на острові готелі «Цур Лінде»; їх завжди показують туристам. Яканебудь зовсім боса рибальська дитина, обдарована здоровою природною красою, пізніше часом стає дружиною славетного маляра і відіграє важливу роль в мистецькому житті столиці.

Славетні також щорічні процесії з тілом Христовим, коли їх учасники в розкішно прикрашених рибальських човнах з хрестами й корогвами плывуть за «Тілом Христовим» навколо острова.

Близько від острова Фрауенверт (він зветься так за ім'ям монастиря) лежить маленький незаселений острів Кравтінзель, де черниці острівного монастиря плекають городину.

Острівна резиденція казкового короля

Ще більшої слави, ніж острів Фрауенверт, що його багато дехто на шкоду собі зовсім не відвідує, але ті, хто знає, тим глибше носять його в своїм серці, — ще більшої слави від нього зажив острів Герренверт, що приблизно в дванадцять разів більший

від острова Фрауенверт. На цьому острові побудовано (1878 до 1885) розкішний палац короля Людвіга II, останнього романтика на королівському троні. Палац побудований цілком у стилі Версалю, розкішного замку французького соняшного короля Людовіка XIV., в якому баварський король вбачав великий взірєць для себе. З такою ж абсолютною величністю, як і той, хотів царювати й баварський король. Але настали зовсім інші часи, що відібрали в короля на це право, і він, розгніваний, віддавса самотині. Король Людвіг II., був показний і вродливий чоловік, сповнений фантастичних нахилів. Про це свідчать усі його королівські будови, а насамперед палац на острові Герренверт з його казковою дзеркальною залєю, де палахкотили тисячі свічок у кришталевих люстрах, коли король перебував у палаці й слухав п'янку музику свого мистецького друга — Ріхарда Вагнера. Без Людвіга II. Вагнер ніколи не досягнув би того високого визнання й ваги, що давно вже піднесли його на перше місце в царстві звуку. Його пристрасть до будування, що перетворилася на манію марнотратства, та його любов до Вагнера, якому він офірував великі суми, стала для нього фатальною. Коли уряд хотів йому стати на перешкоді, а він з допомогою своєї нареченої, королівни Елізабети австрійської, що ентузіастично обожнювала його, хотів уникнути загрози ув'язнення його в замку на горі біля Штарнбергерського озера й кинувся переплвати затоку на цьому озері, то тут, відбиваючись від свого двірцевого лікаря, що не пускав його, він дістав розрив серця й утоїв. Баварський народ носив по своєму королеві жалобу, бо дуже був до нього прив'язаний його казковий стиль життя дуже впливав на народ. Як мало цей король розумів дійсність, про це найкраще свідчить історія побудови палацу на острові Герренверт. Сотні тисяч марок треба було витратити, щоб зробити бетонний ґрунт на острові взагалі здатним тримати колосальні маси будівель палацу. Не дивлячись ні на які вмовляння фахівців, король не зрікся своєї казкової мрії здійснити острівний Версаль. Але з величезними витратами коштів закріпленний ґрунт на острові не міг перешкодити осіданню палацу; повільно, але певно осідав він, що видно й тепер з деяких рис і слідів, зроблених на мурах. Острів Герренверт утопає в розкошах. Його сади з численними фігурами й фонтанами такі ж фантастичні, як і залі палацу. Рання загибель короля стала на перешкоді оформити все з такою завершеністю, як це марилося йому в його фантазії. Колишній монастир на острові став тепер господарством замку.

Найбільше німецьке озеро

Через те, що Боденське озеро, найбільше європейське внутрішнє озеро (якщо не брати до уваги озер в Росії), поділене між Німеччиною, Австрією й Швейцарією. Хімзее з його шириною на 11 км. і довжиною на 14 км. вважаємо за найбільше озеро Німеччини. Його називають «Баварським морем». Поділене групою островів не вужче й ширше озера, велично розкинулося воно на окраях Альп, що підіймаються тут до 1700—1800 м. над рівнем моря. Пересічна глибина озера становить лише 25 метрів; в деяких місцях широкого озера глибина сягає висоти церковної вежі.

Як свідчить болотяний ґрунт на берегах озера, що дає можливість селитися лише в деяких місцях, за минулих історичних часів озеро було багато більше. Найкращий красвид через озеро відкривається з височини Ратцінгер біля Граймгартінгу між Рімстінгом і Пріном на відтинку Розенгайм-Зальцбург.

Дівчина-рибалка на острові «Фрауенінзель». Її здорова природна краса викликала надхнення у мистців, що мешкали на острові

Велика дзеркальна зала в палаці на Хімзее в блисківі тисяч свічок

Тут у розкішному оточенні природи показується воно на всю свою мерехтучу, обрамлену береговим вінком ширину. На станції Рімстінг можна й тепер побачити королівський сальон, біля якого казкового короля дожидав запряжений четвіркою екіпаж, щоб відвезти до берега озера, якщо йому треба було переїхати на свій чарівний острів.

В наслідок проведеної залізниці та автомобільного шляху багато з колишньої недо-

торканої краси озера утрачено. Але ще залишилося досить, щоб відсвіжити на ній погляд та збудити серце. І хто може пригадувати минуле, той збагне істоту багато оспіваного в сагах і в історії «Баварського моря» у повній його красі і збереже його образ у своїм серці, як це робив баварський поет, що співав:

«Гірський народ, гірський зелений світ,
Вам жити з віку в вік».

Богдан Ігор Антонич

(десятиріччя смерті поета)
1937—1947.

Найдалі на захід висунутий окрасць нашої Батьківщини — зелена Лемківщина, що за неї й сьогодні йде змагання, дала Україні поета з ласки Божої, мистця поетичного слова, що до його співу прислухалася не тільки його вужча Батьківщина, але й уся велика Україна. Бо хоч походив Богдан Ігор Антонич з с. Новиці Горлицького повіту на Лемківщині, та проте в його поезії — крім небагатьох тематичних натяків про «лемків у крисанях» чи про «країну верховинну», все стилістично — мовне й поетично — образне мистецтво — це надбання загально-української культурної скарбниці.

Наполегливою працею, студіями й практичним вчитуванням у твори кращих мистців українського слова (Рильського, Зерова, Тичини, тощо) зумів Антонич перебороти в собі лемківську говірку й писати справді виробленою українською літературною мовою, до того ж свіжим високопоетичним стилем.

Народився поет у сім'ї священика в 1909 році і здобув середню освіту в Горлицях. Вступивши 1928 р. до Львівського університету, присвятив себе слов'янсько-українській філології та літературі. Року 1931 вийшла його перша збірка поезій під назвою «Привітання життя». За другу збірку, під назвою «Три перстені» (1935 р., Львів), він дістав літературну нагороду на конкурсі «Т-ва письменників і журналістів» у Львові 1936 року. Третя збірка «Книга Лева» (Львів 1936 р.) принесла йому також нагороду. Помер Антонич у молодому віці (28 р. у Львові 6. червня 1937 р. Після його смерті появилися ще посмертні збірки його поезій. Подвійний лавреат української літератури Богдан Ігор Антонич — це насамперед поет-мислитель. Він збагатив українську модерну поезію дійсно вартісними, глибокими, до того ж свіжими й оригінальними творами. Сміливість і оригінальність форми, починаючи від класичного віршування (Зелена елегія), через модерні «ізми» аж до футуристичних спроб (осінь) прикметна Антоничеві, як і сміливість, оригінальність і багатство тем.

Крім лірики, Антонич пробував свого пера також у ділянці повісти, драми й літературної критики. Та в історії української літератури він залишився насамперед з ім'ям поета-лірика, талановитого й оригінального бояна модерної української поезії.

Яр. Р-ий.

Б. І. Антонич

НА ШЛЯХУ

Обплетений вітрами ранок
шугне, мов циганя з води,
і на піску кричить з нестями
обсмалений і молодий.
Ріка зміяста з дном співучим,
хвилясто хльоскають вітри,
і день ховає місяць в кручу,
мов у кишеню гріш старий.
Клюють ліщину співом коси,
дзвенять, мов мідь, широкий шлях.
Іде роземіяний і босий
хлопчина з сонцем на плечах.

ЛІС

Навчився лісової мови
із книги лісів та сарнат!
Виходить місяць до діброви
писати елегії на пнях.
Струмки полощуть срібло тиші,
в росі купається трава.
Хай найпростіші з всіх слова
у книзі лісу ніч запише!

АВТОБІОГРАФІЯ

В горах, де ближче сонця, перший раз
приглянівся небу,
тоді щось дивне й незнане пробудилося у
мені
і піднялася голова й слова прийшли до уст
зелені.
Тепер — де б я не був і колинебудь,
я все — п'яний дівак із сонцем у кишені.
А як зійшов із гір до гамірливих міст,
у злиднях і невдачах, не кляв ніколи долі
та не ганив,
глядів спокійно на хвилі противних гура-
гани.
Мої пісні — над рікою часу калиновий міст,
я — закоханий в житті поганин.

Обудник галицької землі

(104 роки від смерті Маркіяна Шашкевича)
7. VI. 1843 — 7. VI. 1947

Чому? Чому таке сталося? У другому році після приєднання Галичини до Австро-Угорщини, 1774 року, дозволено вже однокласові школи з рідною мовою; на дванадцятому році у Львівському університеті на філософському й богословському відділах дозволено викладати для українців українською мовою, — і все ж ці права не розбудили національного життя в Галичині.

Бо тогочасна інтелігенція зрадила український народ; з погордою ставилась до народньої мови; бо навіть священики в своїх проповідях звертались до народу чужою йому польською мовою.

Тоді «блискавкою серед темної ночі», як сказав Франко, осяяло слово Маркіяна Шашкевича нові шляхи національного відродження Галицької Землі.

Туга й зневіра покинутого провідною верствою народу... І тут його відвага, відвага самітного борця, міцно і влучно на весь голос висловлює те, що боліло народів. Іскра, що її кинув цей кволий юнак, спалахнула в народньому організмі, що заскоруз був у полоні москвофільства, полонофільства, національної несвідомости.

Згорівши на вогні національного відродження (помер 32-ох років), він кинув світло, щоб усі побачили, що тією погорджуваною мовою можна все «виповідати», як і першою-літшою світовою мовою. В цьому його заслуга поруч Котляревського й Шевченка. Під селянською стріхою, слухаючи пісень і переказів, пізнав він ті скарби, що ведуть до великого майбутнього, до визволення

українського народу. Всі свої сили, весь запал і змагання кинув він на те, щоб вивчити, розвинути, вдосконалити, завести в уряді, в церкві, школі, науці, літературі, мистецтві рідну мову. Москалі, поляки, чеши, словінці, серби, болгары, хорвати — всі вони підносяться з занепаду, чому б не допомогти й нашому українському народові бодай хоч свою мову зберегти від загибелі. Рідна література й освіта — без них ніколи не прокинетесь народ, ніколи не встане. Ось вихідний пункт, з якого починав Шашкевич. То він засвітив у Галичині день українського письменства. То він перший показав незламну віру, що першою запорукою піднесення гідності народу, його освіти, культури й добробуту є рідна мова... Без неї народ — наймит сильніших націй. Без неї кричуть, скільки хоче, що ви окрема нація, ніхто не повірить. Глибоко розумів це Шашкевич і діяв. Насамперед діяв. Видобувши з-під селянської стріхи живого духа, він воскресив український народ до нового життя, покликав до передніх лав поруч з іншими народами, показав, що український народ жив, живе і буде жити, має право на окреме самостійне існування. Але насамперед він діяв. Почавши зі стилізації Котляревського, він хутко опановує лексикон романтично-таємничої й загадково-розпачливої поезії Метлинського з її розмірено-врочистим ритмом. Хутко позбувшись розмовної інтонації, що характеризує нижчий щабель розвитку літературного мово-стилю, він черпає засоби з наддніпрянського письменства, оздоблюючи стиль засобами місцевого говору. Даючи високу оцінку народній мові, він тонко відчуває потребу нахилити її до різних літературних жанрів і стилів, робити її гнучкішою, еластичнішою, виявити ту багатогранність, на яку вона здатна, щоб тим самим наздогнати в цій галузі інші народи й не лишатись позаду. Він чудово розуміє, що найкраще нахилити мову до гнучкості через переклади досконалих творів з чужих мов. Тому його переклади з цього погляду вирізняються з-поміж перекладів його сучасників насамперед великою точністю.

«Визволити дух із чужого вбрання й одягти його в українську форму», тобто відшукати в молодій ще на той час українській літературній мові мистецькі засоби, що стояли б на рівні мистецьких засобів літературних мов передових народів, — ось яке завдання ставить Шашкевич у своїх літературних працях. Це завдання спричинилось до відсутності монолітності стилю й жанру у творчості Шашкевича. Він творив фундамент для майбутнього українського письменства, жертвуючи своєю славою мистця. І він зробив великий крок уперед. Від загально-неозначеного опису й фольклорних епітетів почавши, він приходить до дальшого ступня мовного стилю. Шашкевич тонко відчуває, що самого змісту й ідейної спрямованості твору замало для вияву повноти поетичного голосу, коли бракує мовних засобів. Титанічною працею він вириває з сирової мовної брили чораз більші можливості стилевого зображення. Саме в цьому його роля — роля обудника Галицької Землі.

Діяч національного відродження, він показав нам і нашим молодим нащадкам, як треба переборювати труднощі. Занедбана й закута душа українського народу відкрила свій повний голос, дістала засоби висловлювати свої почуття, думки, бажання. А перший східець до цього, напружуючи всі свої сили, мурував Маркіян Шашкевич.

І стала «піснь велика, довга, безконечна, що світом загуде, що сильно розгримить славу перідніх і нинішніх літ усього народу». Маркіян Шашкевич — один із взірців, яким має бути українець.

Ар—м.

(Продовження)

зберегти своє сполучення через Середземне море — найкоротший шлях до Індії. Вона не може відмовитись від своєї середземноморської політики, бо центр її світової держави лежить в Індійському океані. Суперниками Англії в Середземному морі є Франція й Італія, до них можна додати ще Росію, що шукає виходу зі своїх чорноморських портів.

Вся історія Росії позначена прагненням до моря. Цей організм, що весь час корчиться в судомач-простягся на північно-євразійській рівнині від Чорного й Балтійського морів до Берінгової протоки й північних обширів Тихого океану. Росія-носіє світогляду, що має таку ж саму експансивність, як колись іслам каліфату; стає центром цього розвитку подій. Сьогодні Росія веде нову боротьбу за море. Вона вже виборола собі доступ до Балтійського моря. Стара мрія Петра великого стала дійсністю: російське вікно до Європи прорублене. Але ще не здійснилась друга така ж давнішня російська мрія — заволодіти Парданеллами. Головний супротивник, що на протязі 200 років зводив нанівець усі спроби російського ведмеда досягти моря; — це Англія. Тому, коли протилежності інтересів великих європейських держав зачіпають Середземне море, їх суперництво загострюється.

Доба радіо, літаків і атомової бомби з її світовим переплетенням політики, економіки й техніки вивела на перший плян Сполучені Штати. Ця важлива зміна політичної й господарської структури середземноморського басейну знайшла яскравий вираз у заклику президента Трумена допомогти Греції й Туреччині зберегти свою незалежність. Цим буде обмежене російське прагнення експансії на східне середземномор'я і збережена рівновага сил на цьому відтинку.

Туреччина перебуває в скрутному зовнішньо-політичному стані. Вона пов'язана союзом з Грецією, але цей союз не був реалізований під час війни. Росіяни усіма засобами натискають на «людину на Босфорі» і за протоки розгорілась дипломатична боротьба, що її міцно підтримує советська преса. Туреччина втратила всі свої позиції в південно-східній Європі. На кавказькому кордоні вірмени й грузини ставлять Туреччині свої вимоги. Взаємини з Сирією залишаються напруженими в наслідок старих суперечок за гавані Александрети. Союзу з Англією було замало, щоб перебороти ці загрози, тому Туреччина щиро вітала допомогу, надану їй від США.

Стан Греції не кращий. Хоч комуністичні повстання взимку 1944—1945 року були придушені з англійською допомогою, країна не знайшла спокою, бо на півночі спалахнуло тепер нове повстання, підтримане зброєю «невідомого походження». Тому і Греція зустріла американську допомогу з полегшенням.

Фашистської Італії, що захопленням Абесинії загрожувала Єгиптові й середземноморській рівновазі, більше не існує. Трикутник Сіцилія, Додеканез і Тріполі зломлений. Ще не розв'язана доля колишніх італійських колоній. Припускають, що на наступній конференції чотирьох великих держав буде запропонована італійська опіка над ними, при чому буде враховане бажання їх населення. Намає сумніву, що італійські колоністи виконали велику працю. Допомога США Греції і Туреччині викликала в Римі бажання просити її й для себе. Американці

принципово погоджуються підтримувати всі країни, що шукають їх допомоги.

В середземномор'ї виникла світова релігія — християнство. Тут можна простежити початки західної філософії. В басейні Середземного моря повстало й занепало багато світових держав. З заснуванням британської імперії і незалежністю США центр політичних подій перемістився з Середземного моря до Атлантийського й Тихого океанів. Середземне море перетворилось у XIX сторіччі на «внутрішнє озеро» і лише в 20 сторіччі набрало старого значення. Воно стало тепер пробним каменем державного мистецтва великих дипломатів.

Середземне море було й залишається центром політичних штормів. Хоч воно перестало бути центром «світу», як це було колись, але зберегло своє вирішальне зна-

чення в розвитку європейської й світової політики. Як і в давнину, через Середземне море проносяться вітри. Незалежно від назви — сирокко, містраль чи бореас — вони співають ту ж саму пісню, що й за часів картагенян або Барбаросси.

За останньої світової війни узбережжя Середземного моря було вихідним пунктом великої альянтської офензиви, що принесла вирішальну зміну перебігу війни і стала початком її завершення. Валикий острів у Середземному морі — Сіцилія, був тим мостом, через який альянтські війська перейшли на суходіл і досягли серця Європи. Але кінець війни не приніс світові того спокою, про який мріяли переможці. Навпаки, в Середземному морі бушують тепер нові шторми, що їх відгомін чути й за великими океанами.

Спорт

Відбиванкові змагання жіночих команд

В суботу та в неділю (14. і 15. VI.) в Авгсбурзі на грищі табору «Сомме-казерне» відбулися відбиванкові змагання за першість нашої зони. Гра відбулася трійками. У змаганнях узяли участь 10 команд з вісьмох товариств, що грали за системою «мінус 2», тобто команда, що прогала 2 змагання, відпадала від дальшої участі. Змагання принесли несподівані, хоч цілком справедливі, наслідки. Найкращою трійкою в зоні виявилися спортсменки з УСТ «Дніпро» з Байройту, а саме: Засць З. та Шумські Г. та Л., що не програли жодного змагання. Ця трійка перемогла тому, що має в своєму складі три рівнорядні змагунки, тоді як в інших трійках поруч з однією чи двома зірками третя була «слабким місцем» на грищі.

Друге місце зайняла трійка «Чорногори», що має в своєму складі найкращу з усіх

змагунк Дубас Ірину. Для цієї змагунки прикметні прекрасні стинання, що давали глядачам справжню втіху. «Чорногора», що двічі перемогла свого суперника — «КЛК», прогала лише з теперішнім першуніом. Її змагання з «КЛК» були найкращими в усьому турнірі. Дальші місця зайняли «Орлик» і «КЛК», далі йшли: «Лев», «УССК 2», «Чорногора 2», «Веркут», «Січ» і «УССК».

Цей турнір дав гарний перегляд спортсменок, бо ці жінки одночасно беруть участь у грі пінг-понг, плаванні, лещетарстві, тобто вдаються до всебічного спорту і весь рік не покидають тренування тіла й м'язів.

Слід висловити подяку організаторам змагання, бо такі імпрези являють собою добру пропаганду спорту, дають відпруження нервам глядачів.

С. К.

Обраний організаційним комітетом 14-ої олімпіади в Лондоні виконавчий комітет відбув у Лондоні засідання, де обмірковували готування до олімпіади 1948 року. Зліва направо: старший лейтенант Бевен, генеральний секретар для організації олімпіади; лорд Вурґлей, голова виконавчого комітету; Голт, директор організації. Фото А. П.)

Ліворуч (вгорі) дружина аргентинського президента Перона, донна Ева Перон прибула 8 червня 1947 року до Мадриду на одвідини. Її зустріли: генерал Франко, його дружина і члени еспанського уряду.

Ліворуч (в центрі) король Трансїорданії в Єрусалимі Абдула (в білому убранні) щороку подорожує до могили свого батька в Єрусалимі.

Ліворуч (внизу) це нове купальне убрання, виготовлене із штучної матерії, показане на міжнародній виставці в Нью-Йорку.

Праворуч (внизу) голова демократичної партії Японії, Хітоші Ашіда (ліворуч) і генеральний секретар соціалістичної партії Нішію, потискуванням рук скріплюють свій договір, згідно з яким новий японський кабінет складається з трьох партій. В середині з сигаретою усміхається провідник демократичної партії Міцутані.

Праворуч (вгорі) міс Барбара Шов у ролі Ляури в п'єсі «A Fisch in the Family», що її тепер виставляють у Лондоні.

Праворуч (в центрі) громадянин США Дуглас Чанглер обвинувачений у пропаганді на користь ворога як колишній нацистський диктор під час війни. Поліційний чиновник приводить Чанглера до залі суду.

(Фото А. П.)

